

Kulturmiljöprogram

Del 2.4 Sunneränga riksintresse

Inledning

Denna del av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram redovisar bevarandevärda objekt inom Sunneränga riksintresse.

Läsanvisning

Hela kulturmiljöprogrammet

I den fullständiga versionen av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram finns bakgrunden till kulturmiljöprogrammet, fördjupad beskrivning av kulturmiljön och redovisning av samtliga bevarandevärda objekt inom kommunen.

Karta

De olika objektens lokalisering får man fram genom kartfunktionen på kommunens hemsida. Där går det hitta alla kommunens objekt i kartform och det går även att söka på fastighetsbeteckning och adress.

Klassning

Följande klasser används i kulturmiljöprogrammet:

Klass 1, byggnadsminne (KML 3 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 4 kap)

Graderingen avser byggnader som förklarats vara byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (kap 3-4). Klassificeringen avser befintliga byggnadsminnen.

Klass 2, Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap § 13)

Graderingen avser särskilt värdefull bebyggelse, sådana byggnader får inte fysiskt förvanskas vid förändring av eller i anslutning till byggnaden. Byggnaden bör skyddas genom q-bestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 3, särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Byggnaden har ett visst värde i fråga om till exempel utformning. Värdebärande element i byggnaden bör hanteras på ett varsamt sätt vid förändringar av eller i anslutning till byggnaden. Bör skyddas genom varsamhetsbestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 4, allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Graderingen motsvarar det generella krav på hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden som gäller för alla byggnader.

Klass 5, avskrivs

Byggnaden har inte kulturhistoriska värden som behöver beaktas i plan- och bygglovsprocessen. Objekt i klass 5 finns inte upptagna i kulturmiljöprogrammet.

Klassningen är framtagen av Länsstyrelsen i Jönköpings län och är baserad på Plan- och bygglagens (PBL) hänsyns- och skyddsbestämmelser samt byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (KML). Klassningen skiljer sig från den klassning som använts i kommunens tidigare kulturmiljöprogram "Värdefulla byggnader och miljöer" (2007) och därför har ny bedömning gjorts vid framtagande av detta program.

R4 Sunneränga

Alla fastigheter inom eller gränsande till området: Hammarsberg 2:3, Sunneränga 1:2-1:4, 2:2, 2:4, 2:5, 2:7-2:10, 3:2-3:4, 3:6, Hammarsberg 1:9, 2:3, Nöbbele 1:2, Skedhemmet 1:5, Sunneränga 1:2, 1:3, 1:4, 2:2, 2:4, 2:5, 2:7, 2:8, 2:9, 2:10, 3:2, 3:3, 3:6, 3:7, 3:8.

Klass 1: Riksintresseområde

Riksintresse, byggnadsminne (KML 3, 4 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 3, 4 kap)

Klass 2: Sunneränga 2:5 (*Hammarsberg 1*)

Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap § 13)

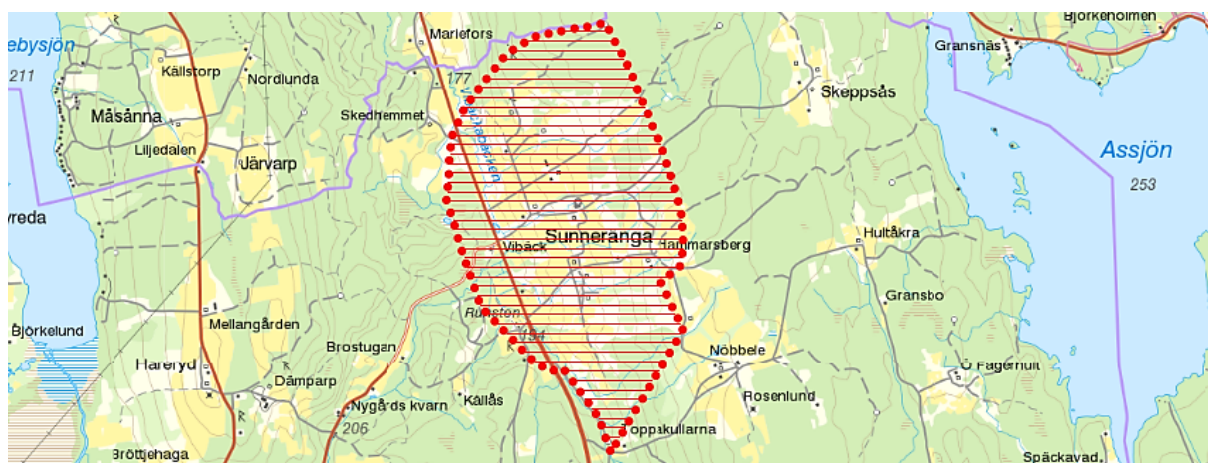
Klass 3: Sunneränga 1:3 (*Norra Sunneränga 2*), Sunneränga 1:4 (*Norra Sunneränga 1*),

Sunneränga 3:7 (*Södergård 2*), Sunneränga 2:5 (*Hammarsberg 1*), Hammarsberg 2:3 (*Hammarsberg 3*)

Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Klass 4: Sunneränga 3:3 (*Sunneränga 1*), Sunneränga 2:4 (*Mellangård 2*)

Allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Kartbild från Länsstyrelsen.

På höjderna öster om riksväg 32 och Vidabäckens dalgång, breder bebyggelsen i Sunneränga ut sig med sina karaktäristiska röda parstugor och gårdsmiljöer. Området kännetecknas av ett storslaget, kuperat och bördigt odlingslandskap med talrika agrarhistoriska inslag. Genom områdets västra delar sträcker sig den gamla kungsvägen mot Kalmar. Sunneränga kan beläggas som boplats från förhistorisk tid, genom de många fornlämningarna i området. I anslutning till bebyggelsestråket finns bland annat stensättningar och domarringar från äldre järnåldern. Utmed resterna av den gamla kungsvägen står en runsten som vittnar om platsens centrala betydelse under vikingatiden. Strax norr om runstenen finns en milsten från 1700-talet. Bebyggelsen utgörs av ett tiotal gårdar och några bostadshus, av vilka Sunneränga södergård har en intakt bystruktur och delvis bevarade interiörer i ladugården med bland annat tröskvandring för oxar. På gården finns en mycket välbevarad enkelstuga och ett magasin, båda i liggtimmer. Karaktäristiskt för bebyggelsen i området är mangårdsbyggnaderna som utgörs främst av stora, rödfärgade 1800-tals tvåvåningsparstugor, samt ett par bostadshus med sexdelad plan från samma tid. Till gårdsmiljöerna hör en intressant och tidstypisk ekonomibebyggelse uppförd under perioden 1900-1950, samt några äldre timrade uthus och jordkällare.

Sunneränga Södergård 3:7.

Enkelstugan på Sunneränga 3:3.

Timrat magasin på Sunneränga Södergård 3:7.

Utmed landsvägen Eksjö-Tranås finns en smedja/verkstadsbyggnad från sekelskiftet 1900. Nästan all bebyggelse inom området är rödfärgad med vita fönsteromfattningar och tegeltak. Till gårdarna hör uppvuxna trädgårdar med stora och gamla frukt- och vårdträd. Odlingslandskapet är präglad av en levande landsbygd med ett aktivt jordbruk. Inslagen av åkerholmar och odlingsrösen är stort på markerna uppe på åsen, medan de mot väster sluttande markerna har dominerats av stordrift inom jordbruket. Sunneränga är ett pedagogiskt och väl valt exempel på en nordsmäländsk by som genom skiftesreformerna under 1800-talet splittrades genom att bebyggelsen flyttades ut på ägorna. Tack vare den bördiga jorden och de goda möjligheterna till att försörja sig på jordbruket, uppfördes i Sunneränga ovanligt stora huvudbyggnader.

Sunnerängas odlingslandskap.

Enkelstuga på Sunneränga Södergård 3:7, samt sädesmagasin Sunneränga 2:5, mycket välbevarat, flyttat till platsen 1857.

Sunneränga 2:4.

Stensatt jordkällare Sunneränga 2:4.

Sunneränga 1:4, Norra Sunneränga 1.

Sunneränga 1:4, Norra Sunneränga 1 med antecknat byggnationsår 1909. Lantbruksenhet med fyra byggnader av olika karaktär och ålder, alla med utsikt från åsen. Det slätputsade bostadshuset med mansardtak sticker ut i området med sin form och färgsättning. Byggnaderna är mycket välbevarade men delvis ansatta av fuktskador. Sunneränga 1:3, Norra Sunneränga 2 har en intakt gårdsmiljö med välbevarad bebyggelse. En utbyggd parstuga, timrad ladugård, verkstadsbyggnad och magasin. Garage med äldre regelverk och en mindre stuga och en påbyggd bod på ladugården. Hammarsberg 2:3 byggdes som skola 1875 och fungerade som skolbyggnad fram till 1945. Mellan 1948-1995 användes byggnaden som missionshus och kom därefter i privat ägo. Byggd på hög naturstensgrund, vitputsad fasad och grönmålade flaggfönster samt betongpannor som takbeläggning. Välbevarad byggnad med ursprungliga fönster och verandadörrar i den mindre frontespisen. Tillhörande uthus i dåligt skick. Sunneränga 2:5, Hammarsberg 1, en välbevarad gårdsmiljö i kuperad terräng med högresta äldre träd. Mangårdsbyggnad i 6-delad plan från omkring 1880 är delvis förändrad, men inga stora ombyggnationer har skett på senare tid. Även många bevarade detaljer i interiören såsom planlösning, trappa, bakugn mm. Delar har bytts ut men inga större renoveringar sedan 1940-talet. Det är även då upprustningen av den äldre statabostaden skedde.

Denna har två lägenheter och inredningen från den tiden och tidigare finns kvar. Utöver dessa byggnader finns här en ladugård från 1895. På 1940-talet fick den ett tillägg av teglad fasad i stalden och 1952 ett skyddsrum. Nyare stallinredning i byggnad som öppnats upp i nock och en äldre bod med vällingklocka hör till gårdsmiljön. Här finns också flera källare, både fristående och en inbyggd under ett kök.

Sunneränga 1:3, Norra Sunneränga 2.

Skolan på Hammarsberg 2:3.

Sunneränga 2:5, Hammarsberg 1.

Karaktärsdrag landskap

- Höjdryggsknutet odlingslandskap med fornlämningar
- Spridd bymiljö med välbevarad bebyggelse
- Stora mangårdsbyggnader och uthusbebyggelse från 1800-talet
- Vägsträckning av 1800-talskaraktär med runsten och milstolpe

Karaktärsdrag Sunneränga Södergård 3:7

- Byggnadens volym
- Linoljemålad locklistpanel
- Tvåluftsfönster med spröjs i trä
- Frontespis
- Farstukvist
- Takpannor

Karaktärsdrag Sunneränga Södergård 3:7, ladugård och stall

- Byggnadernas volymer
- Falurött liggtimmer och stående panel
- Vitmålade träfönster med varierad storlek och spröjs

Karaktärsdrag Sunneränga Södergård 3:7, magasinet

- Byggnadens volym
- Falurött liggtimmer och rödmålade knutar
- Faluröda trädörrar med liggande panel
- Kvadratisk träfönster med spröjs
- Faluröda träluckor med liggande panel
- Tvåkupigt lertegel

Karaktärsdrag Sunneränga Södergård 3:7, enkelstugan

- Opanelad liggtimmerstomme upp i nock
- Vita knutar
- Vita profilsågade fönsterfoder
- Kvadratiske tvåluftsfönster med spröjs i trä

Karaktärsdrag Sädesmagasin Sunneränga 2:5

- Byggnadens volym
- Plintar med musskyddsplåt
- Falurött liggtimmer
- Vita knutar och omfattningar
- Luckor och öppningar
- Fönsterfria trädörrar

Karaktärsdrag Sunneränga 3:3

- Byggnadens volym
- Faluröd locklistpanel
- Knutlådor
- Enkupigt lertegel

Karaktärsdrag Sunneränga 1:4, Norra Sunneränga 1

- Byggnadens volym
- Stensockel
- Den slätputsade fasaden
- Enkeldörr i trä, glasad och med spröjs
- Pardörrar i trä, glasade och med spröjs
- Spröjsade tvåluftsfönster i trä
- Farstukvist utan dekor
- Frontespis med spröjsad balkongdörr
- Trekupiga takpannor

Karaktärsdrag Sunneränga 1:3, Norra Sunneränga 2

- Byggnadens volym
- Faluröd locklistpanel
- Spröjsade tvåluftsfönster i trä
- Glasverandan med dess fönster och pardörrar
- Tvåkupigt lertegel

Karaktärsdrag Sunneränga 1:3, uthusbebyggelse

- Byggnadernas volym
- Faluröda timmerväggar
- Faluröda paneler
- Småspröjsade fönster i trä
- Dekorativa dörrar i trä med utvändig regling

Karaktärsdrag Hammarsberg 2:3, skolbyggnad

- Byggnadernas volym
- Hög granitgrund i suterräng
- Spritputsad fasad
- Ramar av slätputs kring fönster, dörrar, hörn och takband
- Flaggfönster i trä
- Frontespis med spröjsade pardörrar i trä
- Öppen högre veranda
- Enkupiga takpannor

Karaktärsdrag Hammarsberg 1, mangårdsbyggnad

- Byggnadens volym
- Hög naturstensgrund, delvis putsad
- Äldre, delvis rundad faluröd locklistpanel
- Breda frontespiser centralt på långsidorna
- Spröjsade träfönster
- Vita fönsterfoder och breda vitmålade gavellister
- Djupa takutsprång med profilsågade takfotstassar

Karaktärsdrag Hammarsberg 1, parstuga

- Byggnadens volym i två våningar
- Naturstensgrund i suterräng
- Faluröd locklistpanel
- Pardörrar med fönster
- Kvadratiska tvåluftsfönster av trä med spröjs
- Profilerade fönsterfoder
- Gavlarnas lunettfönster
- Takpannor
- Byggnadens interiör med dörrar, eldstäder, trappa, lister och de invändiga fönsterfodren

Karaktärsdrag Hammarsberg 1, magasin

- Byggnadens volym och timmer
- Faluröd fasad
- Knutlådor
- Dubbla dörrar utan fönster
- Luckor och spröjsade fönster i trä
- Vällingklocka
- Takpannor

Karaktärsdrag Hammarsberg 1, stallbyggnad

- Byggnadens volym
- Faluröd fasad
- Vita småspröjsade fönster i trä
- Portar utan fönster med liggande panel

Karaktärsdrag Sunneränga 2:4, tvillingstugan

- Byggnadens volym
- Faluröd locklistpanel
- Kvadratiska tvåluftsfönster med spröjs i trä
- Gavelsidornas lunettfönster i trä
- Takpannor

Karaktärsdrag Sunneränga 2:4, ladugården

- Byggnadens volym
- Faluröd panel
- Vitmålade fönster i trä med olika variationer av spröjsning
- Svarta träportar
- Stensatta körbron

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning

Tydligt exempel på by som flyttades ut genom skiftesreformerna under 1800-talet. De bördiga markerna gav goda förutsättningar och i Sunneränga uppfördes ovanligt stora huvudbyggnader runt mitten av 1800-talet. Området har en lång historisk kontinuitet med ett stort antal fornlämningar och den gamla kungsvägen berättar om Sunnerängas tidigare centrala roll. Det väl hävdade odlingslandskapet som samverkar med en till stor del välbevarad bebyggelse förstärker bevarandevärdena.